

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИОКРЕМЛЕННЯ ОЗНАК ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ

Резнікова Н.В.

д.е.н., професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса
Шевченка

Вересень 2020 року ознаменувався стартом передбачень про те, яким буде світ після пандемії. Стратег Deutsche Bank Дж. Рід і його колеги опублікували дослідження, присвячене форматуванню уявлень про нову епоху [6]. Згідно запропонованого ними концептуального підходу, це буде епоха криз, безладу і друку грошей Центробанками. «Століття безладу» або «нової нормальності», за версією аналітиків, характеризуватиметься вісьмома тенденціями, які, в свою чергу, в інтерпретації експертів Всесвітнього економічного форуму частково підпадають під поняття «ризиків» та/або викликів глобальному співіснуванню:

- 1) погіршенням відносин США і Китаю з набуттям останнім ознак економічного лідера;
- 2) загостренням політичної фрагментації у межах ЄС внаслідок економічної стагнації як результату пандемії COVID-19;
- 3) подальшим накопиченням боргів та адаптацією політики так званих «гвинтокрильних грошей», які передбачають вливання штучної (у нашому розумінні – авт.) ліквідності не у фінансовий, а у реальний сектор і на підтримку домогосподарств;
- 4) інфляційними очікуваннями;
- 5) зростанням податкового тиску на багатих як одним із інструментів боротьби з економічною нерівністю;
- 6) загостренням конкуренції між поколіннями з переважанням вже до 2030 року за чисельністю міленіалів, що визначатиме глобальний порядок денний і, зрештою, запит на політику і спосіб її реалізації;
- 7) актуалізацією екологічної тематики, зокрема, кліматичного питання з перспективою введення вуглецевого податку;
- 8) технологічною революцією і технологічним протистоянням, що визначатиметься співіснуванням різних технологічних стандартів.

Протистояння між США і КНР - такий собі аналог холодної війни - стане реакцією на зростання номінального ВВП Китаю і проявлятиметься в ескалації економічної війни. Використання тарифних і нетарифних обмежень на торгівлю, санкцій, блокування активів і заборона на трансфер технологій деформуватиме уявлення про розвиток глобалізації шляхом лібералізації міжнародних економічних відносин.

«Нова нормальність» Дж. Ріда має чимало спільного з концептуальним підходом «нової норми», запропонованим М. Ель-Еріаном у травні 2009 року. Зокрема, це і виражене уповільнення темпів

економічного зростання порівняно з попереднім десятиліттям, і наростання боргових проблем, і демографічні зрушення. Але якщо для М. Ель-Еріана зміни у демографії розглядаються крізь призму старіння населення з усіма наслідками цього процесу, то для Дж. Ріда вони є проявом зростаючих можливостей для міленіалів формувати нову реальність уже у 2030 році [8; 9].

За обома прогнозами, провідні країни світу виходять на нову траєкторію зростання. Це стосується і темпів зростання, і чинників зростання, і якості зростання. Багато критеріїв, за якими оцінювали динаміку розвитку ще наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст., потребують перегляду. Нові технології, інновації, що впроваджуються, у тому числі, невеликими компаніями, радикально і швидко змінюють ринки і галузі. Це по-новому визначає поведінку на ринку, зокрема, і підхід до реалізації великих довгострокових проєктів. У сучасному світі втрачаються галузеві критерії «прогресивності» або «відсталості»: інноваційним потенціалом володіють практично усі галузі.

Відповідно до концепції «нової норми», посткризовий період відновлення світової економіки характеризується співіснуванням ризиків деглобалізації, загроз стабільності та можливостей для віднаходження нових джерел економічного розвитку та зростання як в розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. «Нова нормальність» в інтерпретації Джима Ріда, так само як і «нова норма» М. Ель-Еріана, носять ознаки «чорного лебедя» в частині невідворотності уповільнення темпів зростання світової економіки. Передбачалось, що ознаки «нової норми» будуть характерні для світової економіки протягом 3-5 років після початку кризи, але, як це було підтверджено доповіддю Deutsche Bank, вони збережуть свою актуальність і в подальшому. Таким чином, в межах концепції «нової норми» уповільнення темпів росту світової економіки прогнозується в контексті стійкого погіршення кон'юнктури на міжнародних фінансових ринках [3; 4; 10]. Водночас з позицій глобальних ризиків спроби вплинути вольовими зусиллями на активізацію економічної активності як на національному, так і глобальному рівнях роблять «нову норму» подібною до джокерів.

Уповільнення економічного зростання стає стійким, воно об'єктивно зумовлено наявністю численних дисбалансів, а тому до нього слід ставитися як до даності. Парадокс полягає ще й в тому, що «нова нормальність» стала означати не тільки існуючий стан речей і суперечливі тенденції, але і бажаний стан, трансформуючи змістовне наповнення поняття «криза», надаючи їй конотації стадії циклу, що може надати поштовх до розвитку [11; 12]. Під «ною нормальністю» розуміється гранично широке коло явищ: це і розвиток економіки переважно на основі технологічних та інституційних інновацій; і активізація споживчого попиту; і синхронізація динаміки макроекономічних показників; і зміна політики щодо іноземного капіталу (перекриття лазівок для вилучення інвесторами надприбутків); нетерпиме ставлення до будь-яких проявів нерівності, нетерпимості та корупції, і багато іншого. Концепція «нової

норми» з позиції глобальних ризиків являє собою глобальний концепт міжкраїнових взаємозв'язків як за системною сутністю, так і виявами, закладаючи підвалини здійснення зрушень в бік комплементарності відносин взаємозалежності.

Список використаних джерел:

1. Official website World Bank. URL: <http://www.worldbank.org/>.
2. Pomeranz K. The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2000. P. 61–159.
3. Reznikova N. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development /N.Reznikova, O. Ivaschenko, M. Rubtsova // Економікатадержава. Випуск 7. — 2020. — сс.24-31. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.24
4. Reznikova N. The Productive Capacity of Countries Through the Prism of Sustainable Development Goals: challenges to international economic security and to competitiveness /O. Osaulenko, O. Yatsenko, N.Reznikova, D. Rusak // Financial and credit activity: problems of theory and practice, Vol 2, No 33, 2020, pp.492-499. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i33.207214>
5. Taleb N.N. (2007) The Black Swan. The Impact of the Highly Improbable. New York: Random House.
6. The Age of Disorder – the new era for economics, politics and our way of life. — Mode of access: https://www.db.com/newsroom_news/2020/the-age-of-disorder-the-new-era-for-economics-politics-and-our-way-of-life-en-11670.htm
7. Звіт стосовно основних економічних ризиків «TheGlobalRisksReport 2020» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf
8. Іващенко О. А., Резнікова Н. В. Нова норма світової економіки: зміст та ключові ознаки глобальних ризиків у контексті незалежності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 5–10.
9. Панченко В. Г., Резнікова Н. В. Нова норма світової економіки як середовище становлення неопротекціонізму. *Міжнародні відносини*. Серія «Економічні науки»: зб. наук. праць. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3144
10. Резнікова Н. В. Глобальні проблеми у фокусі нормативної сили ЄС: виклики для координації понять та оцінки існуючих і потенційних загроз / Н.В. Резнікова // Журнал європейського і порівняльного права. Випуск 12 / 1-2. — 2020. — сс.35-40.
11. Резнікова Н. В. Світова фінансова криза як фактор економічного розвитку / Н.В. Резнікова, М. М. Відякіна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3). – С. 271–279.

- 12.Резнікова Н. В. Сучасна світова фінансова криза в деструктивних вимірах інвестиційного прагматизму / Н. В. Резнікова, М. М. Відякіна // Вісник Національного банку України. - 2010. - № 5 (171). - С. 23-27.

Секція 1. «Ризики в системі сучасних міжнародних економічних відносин: глобальні та регіональні виміри»

УДК 327 (477)

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН: ОЦІНЮВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ РИЗИКІВ

Олійник Д.І.

д.е.н., професор, головний науковий співробітник відділу економічної стратегії
Національного інституту стратегічних досліджень

Кризова ситуація, обумовлена поширенням коронавірусу *SARS-CoV-2* у світі та в Україні, актуалізує завдання ефективного розвитку міжнародних економічних відносин у рамках вироблення довгострокової національної стратегії економічного відновлення. У сучасній практиці державного управління економічними системами реалізація державної політики орієнтована на розвиток міжнародних економічних відносин та просування національних інтересів на світовій арені і вирішення ключових проблем - економічних, суспільних, технологічних та екологічних.

Проте, зростаюча взаємозалежність світової економіки внаслідок зростання масштабів транскордонної торгівлі товарами та послугами, міжнародного капіталу та швидкого поширення інноваційних технологій відображає як постійне розширення і взаємну інтеграцію ринкових кордонів, так і домінування глобальних ризиків в релевантному спектрі збереження інституційних ризиків. Оновлення та вдосконалення архітектури національних та міжнародних економічних систем в умовах глобальної взаємозалежності є визначальним завданням нинішнього покоління і вимагає передбачення нових інституційних ризиків, пов'язаних з пандемією, а також аналізу економічних, екологічних, соціальних та технологічних проблем, які виникають на цьому тлі.

Ініціатива Глобальних ризиків Світового економічного форуму та його партнерів *Marsh&McLennan* та *Zurich Insurance Group* виокремлює критичні ризики, які обумовлені :

- нерівністю та геополітичною напруженістю;
- зміною клімату та екстремальними погодними явищами;
- недостатніми заходами держав щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них;
- великими втратами біорізноманіття з незворотними наслідками для навколишнього середовища [1].